

Nádas Péter (fotó: Németh Dániel / Jelenkor Kiadó)

Sötét reflexiók – Nádas Péter és Szűcs Attila beszélgetése az író fotókiállításán

Szerző: Béres Ákos -2022. okt. 1.

A fekete-fehér fényképészet teológiája, digitális fotók színorgiája és az én eltörlése – többek között ezek a témák jellemezték a Nádas Péter Budapestje programsorozat első napjának eseményét, ahol a szerző Szűcs Attila festőművésszel beszélgetett. Ez alkalommal azonban az írói persona helyett a fényképész léphetett előtérbe.

A Nádas Péter legfrissebb digitális fotóit bemutató Minimo. A sötétség színei című tárlatot a Deák Erika Galériában mutatták be. Bár a helyszín befogadóképessége miatt az eseményre előre kellett regisztrálni, a galéria így is szinte megtelt. Olyannyira sokan voltak, hogy Nádas Péter és Szűcs Attila mondhatni a terem sarkába szorultak. Szűcs már a beszélgetés kezdetén előrebocsátotta, hogy csalódást fog okozni, mivel óhatatlanul alulfogalmaz Nádas Péterhez képest. Kétségtelen, hogy inkább Nádas beszélt, míg Szűcs apró felvetései épphogy csak elindítói lehettek a bővebb gondolatmeneteknek.

Elsőként Nádas Világító részletek című, 2012-es esszéje került szóba, azon belül is a szövegben szereplő tiszta pillantás kifejezés, amivel például a gyermek rendelkezik, aki lát, de még nem tanították meg, hogyan lásson. Szűcs állítása szerint a kiállításban nem érezte ezt, itt azonban érdemes is megjegyezni, hogy az említett esszé az analóg fotózásról szól, míg az aktuális kiállítás darabjai mind digitális, iPhone-nal készített felvételek. Szűcs inkább a távozó lélek pillantásait érezte a képeken, egyfajta felülnézetet (ez főleg a csendélet fotók perspektívája).

Nádás Péter és Szűcs Attila (fotó: Németh Dániel / Jelenkor Kiadó)

Nádás Péter a spiritualitás aspektusából egyetértett Szűcs felvetésével, a gondolatot tovább csavarva azzal, hogy a gyermeki és az elmúló elme felfogása között is párhuzamot vont. Ehhez kapcsolódva ki is emelte az egyik fotót, amelynek képi világa mintha egy ellentétes szülőcsatorna lenne, ami az elhalálozás és nem a megszületés felé visz. Emellett más éjszakai fotóin is rámutatott a születés és a halál egybefonódására, és hozzátette: „Nem annyira a haláltól tartunk, mint a meghalásnak a kínos és fájdalmas folyamatától.”

Nádás Péter innen azonban a spirituális és fiziológiai aspektusokról továbblépett a tárlat teljes anyagát érintő fotografiai problémákra. Legfőképpen a digitális technológia adottságairól és a mesterséges fényről esett szó: „Szemben az analóg fényképezéssel, a digitális nem fényre, hanem színre érzékeny, függetlenül attól, hogy mennyi a fény mennyiség. Minden színt föl akar fogni, akkor is fölfogja, ha ott nincs annyi fény mennyiség, ami által a színt felfoghatja. Ilyenkor zavarba jön, és a saját pixeleit rajzolja ki, tehát hibázik.” A hibák érdeklik Nádás Pétert ezekben a fotókban.

A digitális technológia ugyanis szerinte nem tudja olyan jól megjeleníteni a térbeliséget, ahogy az analóg fotográfia tette: míg az analóg a reneszánsz idején kialakított térbeli perspektívában képes rögzíteni, a digitális felvételek pixelei – Nádás Péter szavaival élve – csak síkot látnak. Ennek szemléltetéseként a tárlat csendélet képeit emelte ki, melyeken felülnézetből fotózva különböző tál gyümölcsök láthatók.

Fotó: Németh Dániel / Jelenkor Kiadó

Ezeknek a csendéleteknek – ahogy Nádas Péter fogalmazott – „színei vannak, de nincsen mélységük”. A digitális fotók képi világa szerinte „visszacsúszott az egyiptomi művészethez”, térbeliség nélkül csak a „színek valóságos orgiája” látszik. Szűcs Attila azonban vitába szállt a végkövetkeztetéssel, mivel szerinte, ha nincs is a térbeliség, végül az ember fejében meg fog képződni. Nádas Péter erre rácsatlakozva jegyezte meg, hogy bár manapság mindenki megtanult térben látni, függetlenül attól, hallott-e a reneszánszról vagy sem, ő maga nem kifejezetten erre gondolt, hanem arra az ellentétre, ami az analóg fekete-fehér fényképezést elválasztja a digitálistól.

Már maga a klasszikus analóg fotók előhívása során lejátszódó kémiai folyamat is egyfajta térbeliséget teremt. Ennek teológiai aspektusa szerint a fekete térben a fény a világ teremtőjeként jelenik meg. „Olyan teológiája egyelőre még nem volt a világnak, hogy szín nélkül a világegyetem nem létezhet” – mondta Nádas Péter, ezzel is hangsúlyozva a fény jelentőségét a színnel szemben.

Nádas Péter a digitális fotózás kapcsán az anyagisággal megváltozott viszonyunk szempontjából beszél a térről. Ahogy fogalmazott, ezzel játszik mostanság, a pixelzavarok jelenségével (ez nem költői kép, hanem valós technikai elnevezés). Az egyik fotón például ilyen zavarok az erős holdfény és mesterséges fény ütközésénél keletkezett pixelformák. Bár a mérnökök ezeket a hibákat akarják kiküszöbölni, Nádas Pétert épp ezek spirituális, szellemi és fotótörténeti tartalmai érdeklik.

Fotó: Németh Dániel / Jelenkor Kiadó

Végül az éjszakai fotók és csendéletek után a tárlat harmadik szekciójába sorolható, úgymond pszeudo-portréfotók kerültek terítékre. A korábbi analóg önarcképekkel ellentétben, melyeken Nádas Péter inkább a technikai kihívásokkal foglalkozott, az iPhone-nal készített, elmosódó selfie-ben vagy a falra vetülő sziluettben már az írói szándék érvényesül: az én mint a korszak főhőisének félresöprése irodalmi és fotografiai szempontokból. Nádas Péter részéről ez egy festészeti gesztus utánzása, mivel az én a legközelebbi modell, ahogy ezt egy festő korábban kifejtette neki.

Szűcs Attila ezután a távolságtartó, külső szemlélet és a nagyon személyes, belső szemlélet gyakori ütköztetését emelte ki Nádas Péter munkásságában. Az ebből fakadó feszültséget az író-fotográfus azzal magyarázta, hogy az ember – akár az irodalommal, akár más művészetekkel – szeretne valami mögé látni, valami személyessel találkozni. Lehet valami játékos, drámai vagy tragikus, de mindegyiknek műfaja és szabott határa van. Nádas Péter azt mondta, amikor a határtalansággal kísérletezett, mindig kudarcot vallott, a szöveg silány, eldobandó, gusztustalan és ízléstelen lett.

Fotó: Németh Dániel / Jelenkor Kiadó

A Nádas Péter digitális fotóiból összeállított tárlatnak is megvannak a maga határai. Témájuk szerint három szekcióra lehet osztani a válogatott fotókat: éjszakai képek, csendéletek és pseudo-portrék. Az alkotó és Szűcs Attila beszélgetése kellő mennyiségű támponttal látta el a résztvevőket a fotók megközelítéséhez. A közelítés pedig a szó a szoros értelmében is ajánlott. Nádas Péter a beszélgetés vége felé kifejezte, hogy nemcsak azt szeretné, hogy a látogatók közelről szemléljék meg a kiállítás fotóit, hanem a legjobb, ha egyenesen a képek mögé néznek.

A Minimo. A sötétség színei nem behódolás a digitális technológiának, jóval inkább egy sokat próbált analóg fényképész reflexiója a mesterség változásaira. Bár a Nádas Péter Budapestje programsorozat három napra szól, a Deák Erika Galériában egészen november 11-ig megtekinthető a frissen megnyílt kiállítás.